

Cuprins

<i>Cronologie</i> (Marilena Donea)	5
--	---

Gulliver în Țara Nimănui *exerciții de arta prozei* 1964-1994

Domino (1990-1994)	35
Măsura râsului	35
Domino	45
Iubește pe aproapele tău	87
Rondul de noapte (1964-1988)	95
Mozart și Salieri	95
Tryptic	97
Cehoviana	102
Cantorul	106
Trupul și mintea	110
Doi funcționari	114
Mitologice	118
În amurg	123
Gravuri, stampe, litografii	129
Marele păcălitor păcălit	134
Hidrotehnicianul sau Calea nestrăbătută	145
Anul 1574 (după „Vremuri de bejenie“ sau variație pe o temă din Sadoveanu)	151
Tescani	155
Un dialog imaginar	160

Cine se teme de tineri ?	162
Tranzit	167
O dimineață banală în America	187
Elefant	200
Spectacol	202
<i>Vita brevis ?</i>	204
Descrierea freziei	206
Formula plumbului	208
Luna palidă după ploaie	210
Anonimus	212
Aleksandri	214
Constelația Proștilor	218
Albina	223
Animal	224
Fandacsia	226
Destin	228
Lionardo	230
Breviar	233
1967-1988	233
1990-1994	280
Marocco	287

Căinele în lesă
fals memorial
2004

„Ai văzut vreodată cum se potcovește un cal ?”	307
O anchetă	313
„Cubul este <i>gândit</i> . Sfera e ivită din neant”	319
„Povestea prăbușirii cetății comuniste”	329
„Între omul care vorbește și omul care scrie este un gol de netrecut”	339
„Pentru nechemăți, Dumnezeu e totdeauna în altă parte”	363

„Fără harul de a gândi pe cont propriu lumi imaginare, care includ, dar depășesc cotidianul, te duci numai la vale, nu urci nicăieri“	371
„Copilul e vrăjitor și filozof“	387
„Un mare scriitor este doar acela în stare să impună, înainte de orice, ficțiuni convingătoare“	413
„Ficțiunea te apropie de adevărul necesar“	419
„Plăcerea scrisului mă diabolizează !“	429
„Sunt un produs al lumii inventate de mine“	445
<i>Appendix</i>	481
Fotoliul Baroni	481
Acul și cămila	484
Voiaj	487
Pluta pe creasta valului	492
Consecințele unui text amânat	498
<i>Dosar de presă</i>	503

Elefant

Cineva rupe o foaie din calendar și citește cu glas tare un text despre elefanți. Iată, într-adevăr, o prezență agreabilă. Suntem prieteni din copilărie. Portretul cunoscut: uriaș, greoi, puternic, suflet de aur. N-o fi atât de înțelept ca ursul Baloo, învățătorul lui Mowgly, dar compensează prin nesfârșita lui bunătate și candoare. Parcă îl vezi cum se dă în leagăn într-o plasă de păianjen. Un mare timid. E în stare de isprăvi eroice, cu condiția să nu-l lauzi prea tare, nici să-l obligi la vreun interviu. Urechile mișcându-se ca niște mari calcani în acvariu sunt pline de haz. Trompa îi dă un aer prietenos. Fildeșii aduc a unelte domestice, n-au nimic din firoșenia, să zicem, a colților de mistreț, nu, nici pe departe... E neîndemânatic, calcă în străchini? Bine, dar asta e de-a dreptul înduioșător. Ochii? Abia se văd, e rușinos și emotiv. Întoarsă pe dos, blândețea lui devine furie oarbă dezlănțuită. Pielea lui groasă nu-i nici pe departe un semn de mitocănie. Dacă umblă fără știrea alor casei în frigider, îl recunoști cu ușurință după urmele pe care le lasă în unt. În benzile desenate, când eram copil, se numea Jumbo. Există și elefanți albi. Foarte rari, este plicticos pentru ei, care au simțul umorului extrem de fin, să fie numai pentru atât zeificați. Sunt poate cele mai de preț vehicule pentru mărfuri și pasageri. Cară cu ușurință vagoane pline și nu consumă nici un litru de benzină. Dacă Hannibal ar fi avut și un dram de noroc, ar fi trebuit să împartă cu ei gloria cuceririi Romei. Pe vremuri, în Siam, erau dresați să execute unele pedepse capitale. Condamnatul pune capul pe butuc și blândul animal i-l strivea. Dintr-o singură lovitură sau lent, după cum suna sentința. Nici o altă specie nu cunoaște decența de a muri cu adevărat în singurătate. Cum

se știe, atunci când simte că i-a venit vremea, el se retrage în locuri aproape imposibil de aflat (din nefericire, nu întru totul inaccesibile) și moare... Dar în foaia de calendar ce scrie? Despre cum sunt ei vânați de pigmei, „cei mai iscusiți vânători de elefanți“. Ei folosesc numai arcul, săgeata, sulița și cuțitul. Mărunței de tot, cu burticică și mușchișori ațoși, ei se strecoară sub elefant și îi bagă sulița otrăvită în burtă. Pentru ca uriașul să nu-i simtă, piticii se ung cu excrementele lui. Simplu, dar ție, vânătoareașule cu pană la pălărie, care tragi în iepuri și fazani, ți-ar fi trecut asta prin cap?... Așadar uriașul Jumbo și omulețul „batua, bakawa, efe, aka“ fac un cuplu pe care numai mama Junglă îl poate înțelege. Cel care citește, un copil mare ca și mine, se oprește, mușcă zâmbind un braț al ochelarilor și întreabă : cu cine ții, cu Jumbo sau cu mititelu'? Cu nimeni, amice... Dar tu?

Spectacol

E trecut de miezul nopții. Acum două ore m-am întors de la spectacol. *Richard al III-lea*, cinci ore de teatru cu două scurte pauze. Oare la fel se juca în vesela Londră pe vremea când autorul trăia și scria pentru *Globe Theatre*?... Se poartă în ultima vreme, mai peste tot un Shakespeare „integral” sau aproape. Regizorul „mare” sau „mic” lasă pe scândura scenei totul, nu taie nimic, nici o replică, nici o silabă. Anul trecut s-a putut vedea și la noi la TV serialul BBC, spectacole „medii”, dar de un profesionalism indiscutabil. De altfel, se pare, nu s-a avut în vedere decât expunerea lineară a textului, păstrarea cu sfințenie a fiecărei scene, într-un tot o tratare didactică, dar având meritul, într-adevăr, de a școli spectatorul cel mai neavizat și, mai mult, de a-i aminti celuilalt, hai să-i spunem spectatorul instruit, că a fost la școală și bine a făcut... Spectacolul de la Teatrul Mic propune, și este, o variantă „competitivă” *Richard al III-lea*. Ce fac eu acum în noaptea prea caldă de mai nu este nici pe departe, și nu vrea să fie o „cronică”. Sunt doar gânduri, stări, emoții neconsumate încă, imediat după spectacol. Acest Richard este ticălosul perfect. Este ticăloșia în sine. Ea cuprinde într-o armonie înfricoșătoare crima, ipocrizia, minciuna, delatiunea, sperjurul. Protagonistul, „echipa”, regizorul, spectatorii în cele din urmă dispar cu toții în tromba acestei demonstrații duse nu fără rigoare până la capăt. Mi s-a părut la un moment dat că totul se petrece la jumătatea drumului între ce știm din varianta celebră a lui Lawrence Olivier (filmul) și aceea făcută prin anii '60 de Wozzcerowicz la Varșovia și povestită de Kott în *Shakespeare, contemporanul nostru*. Dar nu. Nicăieri pe scenă nu țin minte să fi văzut pusă în evidență mai cu stăruință

puterea răului într-o lume care și-a pierdut măsura, convențiile, umanitatea. Nici o lumină. Însuși catharsisul mult așteptat întârzie. „Invenția” asta grecească să-și fi diminuat sau chiar schimbat sensul acum, spre sfârșit de mileniu? Răul cuprinde treptat lumea, o posedă în cele din urmă. Un fel de senzualitate ambiguă bântuie toată sinistra aventură a regelui șchiop și cocoșat. Forța posesivă este instrumentul puterii. Richard posedă aproape în același fel oamenii (bărbați, femei), ideile, obiectele. Pe Buckingham îl înghesuie și îi smulge devotamentul, îl supune în același loc unde o sedusese pe Lady Anne. În sfârșit, tronul este de-a dreptul violat, cu o infinită tandrețe, dacă se poate spune așa... Marea performanță e atinsă în spectacol atunci când „se joacă” ipocrizia. O adiere întunecată trece dincolo de rampă. Surprins, te pomenești că „simplifici”; oare ți s-ar putea întâmpla chiar „ție” așa ceva? Prietenul căruia îi ceri sprijin și el ți-l făgăduiește cu dragoste, în urma ta, după ce a închis ușa, spune cuiva la telefon: belește-l chiar în dimineața asta?!... Dar, în cele din urmă, mistrețul e înjunghiat. Vestitul urlet „un cal, un cal, regatul meu pentru un cal”, Iordache (foarte personal, anvergură) îl spune la Teatrul Mic în șoaptă. În locul lui Richard vine Richmond. Un ochelarist nătărău și cam filfizon. Va ierta, chipurile, pe toată lumea. Va folosi drept slugi apropiate pe aceiași doi ucigași „oficiali”, oamenii fostului rege... În timp ce scriu, aud hlizeala bufonului nevăzut al tuturor întâmplărilor: istoria se repetă, ha, ha, ha, în locul cruntului ticălos vine un prost cu ștaif...

Ieși în fosta stradă Sărindar după spectacol, aproape de miezul nopții. Umbra uriașului Will acoperă o clipă Palatul Telefoanelor, dispare. Te întrebi: oare nu mai există oameni „buni”? În noaptea asta, nu prea. Să așteptăm dimineața. Și, firește, altă piesă...

Vita brevis?

La 87 de ani, Segovia cântă patru ore pe zi și dă peste patruzeci de concerte pe an. L-am văzut mai demult la TV, într-o după-amiază de duminică. Mi-am amintit de Casals, de Rubinstein. Artistul moare tânăr? Viziune „romantică”, în orice caz fragmentară. Viața îl cere pe artist puternic, rezistent mai ales. Arta îi ia locul fără milă. Ce să facă bietul om, n-are încotro, trebuie să trăiască mult! „Nu râde”, spune un vers de Bacovia, „citește-nainte”... Istoria artei este mai „plină” decât s-ar crede de mari longevivi. Sadoveanu, Tolstoi, Picasso, Arghezi, Stravinski, Thomas Mann, Goethe. La 98 de ani, Tițian lucra ca la 30. Iar Hokusai scria: „Abia la șaptezeci și trei de ani am înțeles oarecum structura adevăratei naturi a animalelor, ierburilor, copacilor, păsărilor, peștilor și insectelor. Prin urmare, la vârsta de optzeci de ani voi mai face încă unele progrese, iar la nouăzeci voi pătrunde taina lucrurilor. La o sută de ani voi ajunge desigur la un stadiu minunat, iar când voi avea o sută zece ani, tot ce voi face, chiar și un punct sau o linie, va fi viu. Îi rog pe cei care vor trăi atât de mult cât mine să vadă dacă mă voi ține de cuvânt...”. Mă uit la acest Segovia. Corp unic cu chitara, o singură ființă. Ca și acei călăreți care în vechime apăreau în negura câmpiei, una cu caii lor. Ochelari cu rame groase, haină albă, moale, craniul puternic, pleșuv. Aerul unui bunic mofluz? Când zâmbește, se mai schimbă câte ceva. La Granada, meșterii lucrează chitarele în stradă, la vedere, croiesc și ascultă îndelung cu urechea gingașele folii lemnoase. Sub întunecatele arcuri maure de piatră sprijinite pe coloane subțiri, se clatină apa în dulci bazine de marmură. Ulițele medievale înguste, între ziduri albe. Sudul spaniol, „uscat”, lumina orbitoare ca în

insulele grecești. Nu e sudul asiat, umed, colcăitor, vegetativ. Sudul mediteranean este „rațional“, deși plin de pasiune și imprevizibil. Tropicile, cu abundența lor instinctivă, sunt departe, străine. Trec femeii drapate în negru, abia dacă se zărește urma tivului unei dantele, uscățive, înalte, ovalul perfect al feței, coc greu și mari verigi în urechi. Columbe ciugulind printre dalele tocite. Mozart și Bach la Granada? Da, dar numai chitara îi poate face pe deplin „înțelesi“ aici... Când eram foarte tânăr, m-am întrebat: este oare aptă chitara pentru muzică? Nu credeam. Un instrument care doar acompaniază, atât. Dar exersam la chitară încă din zori. Trecea câte o slujnicuță. Mă întreba: așa devreme?!... Segovia vorbește. Engleza lui în vârful limbii, cu totul altfel decât cea vorbită de sud-americieni. Capul nemișcat, expresie concentrată, fixă, un aer mineral. Față de mâinile mobile, suple, tinere. Un fluid special animă degetele acestui om bătrân pe corzile chitarei. Oare nu același care străbătea tălpile bătrânului cantor de la Lipsca pe când manevrau pedalele orgii, Johann Sebastian Bach?... Așa ne spune iubita, credincioasa lui Ana Magdalena: în timp ce cânta, „partea de sus“ rămânea într-o încremenire „de bazalt“... Sub mâna lui Segovia, chitara se amplifică enorm, corzile ei firave pot suplini o orchestră. A trebuit să inventez un nou repertoriu. Asta a fost cel mai greu. Bach, Scarlatti, Rameau... și „ceilalți“. Sunt surprins de miracolul voinței mele. Dar cred că și norocul m-a ajutat. Viața mea a fost o linie... dar o linie ascendentă... Segovia vorbind, mâinile lui, șansa unei vieți lungi, destinul, Granada, perseverența?... Deslușesc totuși ceva din această prezență a muzicii. Să te cunoști pe tine însuși. De altfel, primul dintre sfaturile lui Polonius către Laerte, înainte ca tânărul ageamiu să plece la Wittenberg, la studii și chiolhanuri. Să ajungi să simți ce și cât poți. Să riști totul, fie și pe o chitară! Și atunci vei avea timp!...